

ספר

הוצאת והכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

דברי חבמים

חלק א.

דברי חבמה ומדני, אוצר פתגמים טובים, ומכתמים
נעימים, אשר שמעתי בשם גאוני וגדולי עולם, קבצתי
בעמיר גורנה, וחרטתי בהרט אנושי, ללמד לאדם דעת
איך נאמנו דברי חז"ל שאמרו, (עז י"ט) אפילו שיהת
חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד.

והברתי אליהם גם מכתמים רבים אשר אמרתי דבר
בעתו בזמנים שונים, וסראתי להקונטרס

בשם

שיחה נאה

מאתי מאיר יואל בן לא"א מהר"י יהודא לייב וויגאדער.

בעל המהבר ספר "בית יהודה" (עשה חלקים) וספר "עמרת
תפארת" על התורה, וספר "מנחת עני" (אשר אתי בכתובים)
באורים לסדר התפלה מכל השנה.

פה עיר דובלין שנת עמר"ת לפ"ק.

דפוס כוריה, שעשהנבונים את וויים

בעה"ק ירושלם תובב"א

אדרעכטע שלי:

M. WIGDER

33 GROVE PARK

RATHMAINS

DUBLIN

הקרמה קטנה.

אחי! הנה אנכי נותן לפניכם היום אוצר מלא מכתמים
חידודים ופתגמים נעימים, אשר נאמרו כיפי חכמים מהוכמים
אנשי השם. דבר דבר בעתה, והיו לשעשע נפשות הקוראים
וימצאו בהם קרת רוח בקראם אותם, אך בל תחשבו בלבכם
כי לחבר חבור כזה רק חכמה היא ולא מלאכה, ע"כ עליכם
לדעת כי לא ביום, ולא ביומים הוצאתי רצוני זה אל הפועל,
רק יגעת ימים רבים עד שמצאתי את שאהבה נפשי כי בדבורה
זו הפורחת משושן לשושן, ותדלג מפרה לפרה לקבץ מעט מעט
רק הליחות המתוק שבהם, אבל ברבות הימים ירדה מהן הרודה
חלת רבש שלמה, כן מאז עלתה על לבי לקבץ דברי חכמנו אלי
עד היום עברו הרבה שנים ובהן לקטתי מעט מעט צוף נעים
דבריהם, וקבצתי אחד אחד עד שברבות הימים עלתה בידי
לחבר מכל דבריהם ספר שלם, ועתה הבאתי בעדכם קרבן מנחה
שלמה מרבכת מסלת שכן ורבש על מזבח הדפוס, והנה מלבד
שציינתי כל הכתובים והמאמרים אשר עליהם נאמרו הפתגמים
אלו, למען לא יהיו כספר החתום לפני רוב הקוראים בו עוד
העליות על טהרת שפת קדשנו בלשון צחה וקלה למען ירוץ
כל הקורא בהם, ועתה אחי באו והתענגו מטובם, ויטב לבכם
בהם, והיה כאשר ייטב לבכם, ייטב לבי גם אני.

המלקט והמסדר

מאיר יואל וויגאדער,

דברי חכמים

שביעתי

בשם החכם מאזויס
מענדלסאן שפעס אחת
הלך בצדק השכם לבית התפלה,
ויפגשו שוטר העיר וישאלוהו לאמר,
אנה ילך? (כי לא ידע איהו) ויען
ויאמר "לא ידעתי" ויחזרו השוטר
כי מן המורדי הור הוא, ויאחו בו,
ויהנה במשמר, הח"כ צא שר בית-
הסוהר, וימלא כהוב שם מאזויס
מענדלסאן בין הנהפשים" ויתפלא
ויאמר! הן אנכי ידעתי לאיש נכבד
גם בעיני המלך, ואיך יזיד לבו
לעשות דע? וישאל להשוטר שיאמר
לו איזה עול מלא כי שם איהו במשמר?
ויספר לו על כי העלים ממנו להגיד
לו אנה הולך. וילך השר לחדר אשר
מהזים מענדלסאן אסור שמה, וישאלוהו
להביאנו פשר דבר? ויען ויאמר כי

באמת השיב להשוטר נכון על שאלתו,
יען כי השוטר שאלני אנה אלך?
ובאשר כי דבר זה כמוס הוא מן
האדם, כי לא יודע אנה רגליו מוליכות
איהו, ע"כ השבתי אליו לא ידעתי,
ועתה ראה נא אדוני ראה, איך לדקתי
בדדרי, הנה אנכי הלכתי לבית-התפלה
להתפלל, והשוטר הביאני לבית-הכלא,
אבל לו היה שאל ממני אנה נפשי
איהו ללכת? אז בטח השבתי לו כי
רגלי לילך לבית-התפלה. ויעבד הדבר
בעיני השר, ויבקש מפניו כי יסלח לו
על שגגתו אשר שגג וישלחוהו לשלום
לביתו. ונ"ל כי מקרה מלא דבר אליו
החכם מענדלסאן, דכתיב (משלי יז =)
לב האדם יחשב דרכו, והי
יבין צידה. (*).

ב.

בעיר שאר

כרלה פ"ח מריבה
בראש השנה בצדק
במזרח נשים אשר צביהמדר, בין
הנשים אשר עמדו אלל קיר מזרח,
ובין הנשים אשר עמדו בלחפקי

הראשונה אלל כטענדערס
מכומרים במסמורים, כי הנשים אשר
עמדו בלחפקי הראשונה הגיבו
הטענדערס סמוך לכותל מזרח, עד
כי לא נשאר מקום לגבי מזרח לעמוד
שם

(*) וגראה דזה כונה רש"י ז"ל, בלבוש הזהב צמלות קצרות בפסוק ראשון צ"פ וינא
ויילך חרנה, יצא ללכת לאחר, דוק ותשכח. [חנהות חמאס]

תנור חדש חוק מאלד (בגדא) ממנה
הכפריים גם היום שכל מנמחה לעבוד פשוט
קיימת וחוקית. לעזן יעמדו ימים רבים)
ובאשר נגמר מלאכתו הלך לעיר
לקנות דלת ברזל לסתום פי החטור,
ויען כי אז היה למספר הנולדים
שנת 1840, התאמן כנפשו להשיג
דלת ברזל מולק מוכנה שנים שבערו
(באמרו כי משי ידי אדם משיה קים
ושעילתם היו חוקים יוהר מהיום) ויסבב
כל היום בצחימסחר ברזל שונים
חולי יקרה לפניו דלת כחפץ לבבו.
וימלא בחנות אחת דלת ברזל, מולק
עליה אותיות בולטות שנת — 1830,
וישנח עליה מאלד וישקול מחירה —
ויקחה אל ביתו ויעמידה בפיהתנור
ויחוקה במסמרים ובחומר היטב
העצ:

אח"כ הביא מן היער עגלה
עשויה זמרות וימלא את
התנור בהם וילת אל בחוכה לחוק
את התנור ולהחם את הבית, ובאשר
החם הלך וגדל, כשע את הגדיו
ויסר מעליו, וישב בתענוג נגד פי-
התנור, וישא גם רגליו היחפות ויקרבן
אל פייתתנור ויחם אל צדו, והנה
בהסח הדעת הקע רגלו האחת ונגעה
אל הדלת וילרב צקף רגלו כחוצה
קעקע 1830 (באשר גם הדלת צעה
כזא מהם הלהבת) והנה אהה! כי
ברגע, שמחתו נהפכה לו לאבל, ועדנו
למחיה ויחתל את רגלו בסחבות,
וילא לאסור הסוכים וימהר ויכע לעיר
ל הרופא שמה, ויהי כי בא אל בית
הרופא, ויסר המטפחות והסחבות
מעל רגלו, וירא הרופא את המחיה,
וישחוק למראה שיעו וירגו הרופא
ויאמר:

שם, ויחלו לריב אשה ברעותה, והקול
הלך וגדל, עד שנשמע צביהמ"ד
למחיה, ויעלו האנשים בחמה שפוכה,
ויקראו חים לרעהו למהלומות, אחר
ר"ה שלחו הבע"צ עגלה להביא את
הגאון ר' משה יצחק הלוי — המפורסם
בחדמותו — על דין תורה, האנשים אשר
הי' מעמדם אלל כותל מזרח בחרו
טוען מלדס, והאנשים אשר בלחפקי
הראשונה בחרו ג"כ טוען מלדס, להביא
משפטם לפני הגאון ר' משה יצחק הג"ל.
והנה שני הטוענים באו בטענות
חזקות וקשות זה כנגד זה. הטוען
מלד האנשים אשר מעמדם הי' אלל
כותל מזרח אומר, יען שהנשים אשר
בלחפקי הראשונה יגישו המיד
הסטענדערס אל כותל מזרח, עד כי
לא יבאר מוקם לגבי מזרח לעמוד
שם, לכן למען הרחק מן המחלוקה
לימים הבאים, רלוס כי מעתה יחוקו
הסטענדערס במסמורים עד כי לא
יוכלו לזוז אותם ממקומם, והטוען
מלד בעלי הלחפקי הראשונה השיב,
כי אי אפשר לנו בבוס חופן לחקן
חדשות אשר לא היה צביהמ"ד זה
רבות שבנים. כי זה יותר ממואה שנה
מיום שבבנה צביהמ"ד זה, ומאלד ועד
הנה לא היו הסטענדערס דבוקים
במסמורים, לכן כאשר מלאו סדר
צביהמ"ד זה משנים קדמוניות, כן ראוי
לשוב אחריהם בלי שינוי:

ויען החכם הג"ל ויאמר, הרגיעו
נא לי מעט, שמעו
לדברי ואחר הדבר, ויפתח במל
פיו ויאמר:

אבר אחד אשר נתקלקל לו התנור
בחורף, המליכו לבו לבנות

ויאמר לא לא לך מצינו, כסיל וצער
הנה המוכה בצברך זה כעשר שנים,
ועתה זאת חלי לרפאות לך מכה
מומכה זו, איפה היית עד כה?
ויקח הכפרי קולו צבתי ויאמר, הנה
אדוני! הנה! כל הבא עיניך על
הבנה, והל הצט על הזמן החתום
בצברי כי הן חמוס המספר מהזמן
יכן הוא, אך ראה נא ראה כי המכה
הרבה היא:

כן העם הזה, ענה החכם ר' משה
ילחק, ובה תלוגהש אשר הביאו
לפני, הן חמוס כי זה רבות בשנים

ג.

אשר למד חכמה זו היוו שנים, משר
לצא מפורסם? וירלה לראות את האיש
אשר ירה במצוקה הזאת, ויבקש
מעגלו כי ילך וידרוש אחרי
ויביארו אליו:

אהר זמן מלצר שז חליו העגלון
ועל ידו נער מלוכס בסחבות
וצרגלים יחפות, ויעמידהו לפני,
ויאמר אדוני! הנה הוא העלם אשר
דרשת אחריו:

וישאר לו בן-הבוע כי יגיד לו
הוא איפה הוא למד
החכמה הנפלאה הזאת, וגוי מלא ידיו
בכל ההולאות הנדרשות לזה? ויען
הנער ויאמר באוני אדוני! הנה
מעולם לא דרשתי בחכמים, ולא למדתי
החכמה הזאת, רק בהחלה יריתי
בהמטרה, ואחרי כן חנתי את החוג
סביב סביב:

כן וכן אתי אדוני, אמר המגיד.
אם יקרה עלי באור באיזה
מקרא, או מאמר בדברי חז"ל, אזי
אחבון

הגאון החסיד רבנו אליהו
בזוירנא של פש אמת

להגאון החכם רבינו יעקב מדובנא
המודע ומפורסם עיי חגוריו היקרים האלים
דרובים נהמדים ומשלים נעימים] כי ובינהו
איכה יכיל להוילא כסור מלכו להבין
על ידו באור הנקרא או מאמר חז"ל
בכוב טעם ודעה? ויען המגיד ויאמר,
אמבול לך משל למה הדבר דומה,
לאיש שוב מומרוני היחס אשר שלח
בנו למרחקים ללמד ידו לקרב והלכעוהו
למלחמה, אשר לצא מפורסם בונה.
וילמד לירות בקנה רבה במרכז החוג
האבר במטרה, וכעצור חיוו שנים
אחרי הללית בידו לירות כמעט
באמלע ההוג ככע לביתו בונה וטוב
לב, ויחי בעצרו דרך כפר אחד, ראה
כי על-יד בית הכר אחד, עומד ממרה,
ובמרכז החוג נקב מחדור, ויבהומס
למראה עיניו, ויתפלא כי גם בין
פחותי העם ימלא איש אשר יודע
לירות במטרה היטב יותר ממנו.

העמוק אל השכל לפני העם, אפפה במשל פי ואספר להם ספורי מעשיות. ועל ידיהם נקל להם להבין באור המקרא והמאמר:

הביטל הוא הפלא ופלא וראוי הדבר למי שאמר :

ד.

(סנהדרין צ"ז) אין בן דוד בא ער. שתכלה פרוטה מן הכיס. אי"כ מזלי אין עכוב לביאת המשיח, כי אללי כבר הם הכסף, ואין בידי אפילו שזה פרוטה, אי"כ מי הוא המעכב לכן דוד לבא אם לא אתה? כי כבר אתה בכסף בזה וכל טוב :

והעשיר יענה לו כי לא בלדק הדבר כי באמת רק

אתה המעכב לביאת המשיח, כי ידוע הוא מאמר המסנה (סוף מסכת כושה) בעקבתא דמשיחא חוצפא יסג, וידוע כי החליפות נהנה להעשירים, ע"כ מזלי אין עכוב למשיח לבא. ומי הוא המעכב אם לא אתה, כאשר כי ענו וספל אתה, ומעורך הרגלת לדבר תחתונים ובשפלות וקול דממה דקה, והנה הכתוב הראשון אשר אמרתי לכם, מבאר הוכחת העני עם העשיר בעת יפגשו זה את זה, מי הוא המעכב לביאת המשיח. העני יאמר, תחנונים ידבר רש, כאשר הם הכסף אללי, ואל משאת העשירים הנדיבים יאח נפשו. וע"כ אין עכוב לביאת משיח מזלו. והעשיר יענה כי כי אללי העוה יסג. אי"כ מזלו אין עכוב לביאת המשיח. אבל בעירכס הקטנה שימאל בחוכה שתי המעלות ציחד, כי אנשיה כלם עניים המה, וגם

אחבונן מתחלה לפרש המקרא או המאמר בטוב טעם ודעה, ואחר כך אבא דעי לבדות מלב. ספור אשר ידמה לבאורי להמחיק המקרא או המאמר ואתהדרו בצבעים מרהיבים עין סביב סביב, אך לקרב הרעיון

שמעתי כשכרנו יעקב מרובנא הגיל, שפעם אחת בא

לעיר קטנה ורזה לדרוש שמה, ויען כי שמו לא היה עוד מודע בשערים לכן לא הרשוהו מנהיגי ביהמ"ד שמה לעלות הבמה, ויפלה בס עד מאד כי ירשבוהו לכל הפחות לדרוש דרשה קצרה מאד חס אין כסף ולא יעיר אונס למוסר, ולא יעוף להם דברי הוכחה, רק שני כהובים יסומעם וירד, ויאלחו לשמוע לו :

ויער על הבימה ויאמר, שמעוני נא אחי, שמעוני, הנה החכם בלמה אמר (משלי י"ח כ"ג). תחנונים ידבר רש, ועשיר יענה עוות. ע"כ אין עכוב מזדכס להתקיס על-ידיכם מקרא בכתוב (ישעיה נ"ב) ובא לציון גואל. במהרה בימינו אמן ואמן. ולא דבר עוד, וירד מהבמה :

או גרסה נפשות קהל השומעים לדעה הוכן דבריו, ועל מה ירמוון מליו, וההמשך משני כהובים אלו זה לזה, ויאלחו את פניו לבאר פשר דבר :

ויפתח את פיו בחכמה ויאמר, כי בעת שהעשיר והעני יפגשו זה את זה, כל אחד מהאוקן כי חבירו הוא המעכב לביאת המשיח. העני יאמר, הלא ידוע מאמר התלמוד

וגם עזי פלס, א"כ אין אחד מהם מעבד לביאת המשיח. לכן הקובי חוקה כי על ידיכם יקוים מקרא ככתוב ובה לציון גואל במהרה בימינו אמן ואמן:

ה.

פסל וכל תמונה" וגוי, ג"כ צמיטוט א"כ הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות כלומר כי לא למשה לבד לזה על העכו"ם רק לרבות כל ישראל: **וזהו** הצאור מדברי בעל ההגדה באמרו "לך" כלומר אם לא היה אמר הקב"ה לך רק פעם אחת אז היה אפשר לטעות ולומר כי רק לך, ר"ל למשה לזה על העכו"ם, ולא לכל ישראל. אבל אחר שחזר ואמר פעם שנית לך, ע"כ ז"ל לרבות ולומר אף לך, ר"ל כאו"א מאתנו ג"כ נלוויתו מעבודת עכו"ם. א"כ גם אנחנו מחויבים לקבל עול מלכות שמים, ולהודות כי רק לך ה' המציל, ובי רק לו נאה לשבח, וכי רק לו יאה להלל:

בהגדה, לך כי לך, לך אף לך וכו'. צאור הדברים שמעתי צורך הלנה, דהנה מלינו במדרש (רבה שמו"ט ג' ו') דבמעשה העגל היה מפיס משה להקב"ה ואמר, רצון העולם כך אמרת בסוגי, אנכי הי אלקיך, אלקיכם לא נאמר אלא אלקיך, לא לי אמרת, שמה להם אמרת, ואני צילתי את הדבור אתמהא לי? הוי ויחל משה וגו'. וכן לא יהיה לך אלקים אחרים. והנה האמנם כן, לו לא היה אמר למשה רק לא יהיה לך אלקים אחרים על פני לבד, אז יכלו להלטק נפשם צמיטוט לך, לאמר שדמו צנפס כי רק למשה לזה ולא להם. אך אחר שחזר הקב"ה ואמר, לא תעשה לך

ו.

צודקים היה לו לומר? אבל עתה נכחתי לדעת, כי על שני מיני רבנים הנמלאים ציטוט נשא את דבריו ואמר אשר לו חקים ומשפטים לדיקים, ר"ל שהרבנים שונים המה. יש מהם שדבריהם רק כחקים, אשר אי אפשר להבינם מפני קלר שכלנו, ויש מהם אשר דבריהם כמשפטים, אשר יעלו על שכל האדם, שמוכנים לכל:

במסבה אחת אשר ישנו שם רב וגם לדיק, בקש הבעה"ב מהם לענג נפשות המסובים בחדושי תורה. וידרוש בתחלה הרב דרוש נחמד. ואחר כך דרש הלדיק סתרי-תורה, ולא הבינו המסובים דבר, היה שם ג"כ פקח אחד, ויאמר כי עתה נפתחו עיני להבין דבריו אדונו משה שאמר (דברים ד' ה') ובי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגוי, ולכאורא

ז.

שני חשים נסעו יחד, אחד מאמין, האינו מאמין להמאמין, מדוע בן ישי ואחד אינו מאמין, וישאל (ב)

נפשו לבלי לעשות לכה"פ מזה אחת, ואם הדור כמעט כלו זכאי, אז אנשים כמיך לא יוכלו לכלכל את נפשו לבלי לעשות לכה"פ עבירה אחת. נמצא שאנשים כמוני וכמיך תמיד מעבדים ביאת המשיח. וגם היום לא ארע בגופי מי הוא המעבד אש אני או אחר.

ח.

מעשי ידי חמץ, כי מה מזו יתקן את אחד לוייך חתימתו, כי מה מידו יקח? לא כן את הוא עשיר מופלג ומסחרו הולך על מאות וחלפים, את הוא לריך לחסום שמו אז ידקדק לעשות חותם משונה, לכל יוכל את אחד לוייך חתימתו, לכן הקב"ה שהוא עשיר מופלג אין כמותו, כמו שאמר הנביא (היג' ב' ח') בשם ה' לי הבסוף ולי הנהב אשר ה' צבאות, לכן בחר לו לחתימתו תואר אחת למען לא יוכל את לוייך אחת:

וישג לו האיש חזית אומנות הוא לוייך חתימת אחת? ויען לו הגאון בלחץ ויאמר, כי את לוייך לא יהיה חתימתו אמת רק כוב ושקר:

ויבן האיש כי לו הכין חזית מהלכותיו מדוע התעצף בכגד אחת של חסיד, לוייך ולהוציא ממנו כוב ושקר אשר בדה מלבנו, ולא ענה אותו דבר ויתן לפיו מחסום:

ט.

וכאשר שאלתי לו היתכן כי יודע לדבר בשפה עבר היטב יותר ממני? ענה לי ואמר, רבי! אלא הודיעני כמה שנים למדת בנתיבספר בשר התפלה

שכל דור ודור יוצאין אנשים כמוני וכמיך המעבדים אותו להוציא רגשו הסוב אל הפועל. כי הנה ידוע שאמרו חז"ל (פנדרין צ"ח) אין בו דור בא אלא בדור שכלו זכאי או בלו חייב. לכן את הדור כמעט כלו חייב, אז אנשים כמוני לא יוכלו לכלכל את

הגאון ר' משה יצחק פזא אחת בנושעמו סר לבית-מלון וימצא שם איש מעיף בשלית של ח"ת (למען כחש) יושב על השלחן ודרש דברים אשר בדה מלבנו, ויגש אליו הגאון ויאמר שאלה אחת יש לי אליך אלא עכני!

ויאמר לו האיש שאל נא ידידי. שאל נא ותשמע:

ויאמר לו הגאון, הנה שמעתי שחזמנו של הקב"ה הוא אחת, לכן ילמדני כבודו בינה להבין מדוע בחר לו לחתימתו רק תואר האמת, המעט לו תואר כבוד אחרים אשר יוכל לחסום בזה? ולא מצא האיש מענה צפוי ויאמר לו אולי כמעט אחת עשר נבין, אלא הגד נא לי!

ויען הגאון ויאמר, כי הנה ידוע את איש מהלכת העם, אשר מסחרו דל ורע את לריך לחסום שמו לא ידקדק לאחר בליטות ודרתים שונים

הוא

ה"י אומר מימי לא נחתי אדם כי את עגלון אחד אשר בפזא אחת עמד אזו במלון להפלה, והשלים תפלתו לפני תפלתו

היש כמוני אשר הלכתי בצית-הסער
כמה וכמה שנים ולא למדתי שם רק
בסדר ההפלה?

ההפלה? ועתה? לו כערך חזי שנה
או ענה לי העגלון בשחוק ויאמר, ח"כ
איך תראה להתחרות בהפלתך עם

י.

היתרון מבין עיר המונה מעות, על
הכפרי איך הוא מונה מעות, זה
מונה במרוצה, וזה מונה בנחת ובמהון.
אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, לכן,
אני מתפלל כאלו אני מונה מעות
ועליך להתפלל כאלו אתה מונה
מעות :

על שארת עגלון כפרי אחד
ששאל אותו בדרך
מדוע מהרת להשלים תפלתך ברגעים
קלרים יותר ממני? ענה לו ואמר,
כי הדין פסוק בשו"ע שהמתפלל לריך
להתפלל בנחת ולמנות את המלות
כאלו הוא מונה מעות. ובעת ראות

יא.

„באטלס ביר“ אמרת, ואיך רצית
ללאת ידי חובתך בריקות? ויען בלחך
ויאמר, הלא ידוע לכם מאמר
התלמוד (פסחים ד') דמדאורייתא צבטול
בעלמא כני, ורק מדרבנן לריכין ציר
(ביעור) לכן את האני רבנן לריכין
ציר, יקנו מכסף שלהם :

שמעתי הלל בשם הגאון הנ"ל,
שפעם אחת ישב במסבת
רבנים ואכלו יחד, וכשהגיעו לבהמ"ז
אמר להם את תרשני לברך חזי אתן
לכם עשרה "באטלס ביר" ויאמרו כלם,
אחרי בהמ"ז הלך והציא לפניהם
עשרה באטלס ריקות, ויעמידם על
השלחן, ויתלוננו עליו ויאמרו הלא

יב.

הדרשה שלו, אמר עליו המגיד, כי
מעשה הנה השנה הזאת, מכל לקרא
שנת חנוס"י (שנאת חנוס) :

איש אחד אשר היה יסן צביהמ"ד
בשעה שהמגיד דרש שם, ולא
התעורר משנתו גם אחרי ככלות

יג.

להבחר לאחד מהם בעטרת עליו,
וכאשר נודע דבר זה לבחורי הישיבה
בחרו בעצמם הגדול שבהם ויפליאו
אותו במכתב מאד, עד כי תארוהו
בשם עליו, והציעו המכתב לפני הגאון
לקיימו בחתימת ידו, ויתן רוח בין הכתב
לחתימתו, וכאשר שאלוהו תלמידיו מה
זה ועל מה זה הרחיק חתימתו מגוף
הכתב

אמר עליו על הגאון ר' משה
יצחק הנ"ל, שפ"א שלא לו
גביר מפורסם מכתב שראו להשיא
את בתו לעלוי, ואם ימלא בישיבתו
בחור נחמד כחפץ לבבו, ייעב נא
להודיעו, ויחל עד בוש לענות לו דבר,
כי אם גם היו בישיבתו בחורים
מופלגים עם כל זה היי רחוק בעיניו

הכח? ענה בלחץ ואמר, קרא כתוב. (שמות ג' יד) מדבר שקר תרחק:

יד.

שכל אחד יוכל לו לקרא על ענף
מקרא שכתוב (תהלים ק"ח ה) מן
הצצר קראתי יי, כוונתו כי עד
הנה הי' לי השם שלם, ועכשיו מן
המצר קראתי רק יי:

אמר עליו על הגאון ר' יוסף
זכריה אב"ד מעיר שאויל,
שה' מהנגד לאלו העוובים אדמת
רוססיה ללכת חוץ לארץ באשר
שכרוב מהם תיכף בהגיעם א המולד,
משליכים אחרי גוס מלות רבות, ואמר

טו.

נחודע זה להקלל, התנו עם זקן אחד
למלא מקומו בכסף מלא, אך בתנאי
שהכסף יותן לאחר מותו ליורשיו, כי
יראו לנפשו פן יברח גם הוא עם
הכסף בזמן הראשון, לימים מה הזקן
ויבאו מיד יורשיו לקבל הכסף מראשי
הקלל, ולא רצו לתת להם, עדם
שינוח בשלום על משכבו, ויקראו
היורשים לראשי הקלל לרין תורה.
ויאמר הרב לראשי הקלל בעם יראתם
כי יברח גם הוא בזמן הראשון, דעו
לכם כי הראשון הי' חי ע"כ הי'
יכול לברח אבל הזקן הזה כבר מת
הוא, ואיך יברח אחרי מותו? ע"כ
יהי' לכם נכון ובעומ כי החזן הזה
לא יברח מכם, ולשוא תשחרו פחד:

אחר שקבלו הקלל מעיר סלאנים
את החזן המפורסר ר' יוסף
מואנער לשרת שם בקדש, ורצה
לשוב לעיר מגורו, להביא איתו צ"ב,
באו איתו צ"ב להגאון ר' יצחק אייזיק
(שהיה אב"ד דשם) ובקשו ממנו לסדר
הכתב בעד החזן כדי שהחזן יחתם
עליו בחתי, כי יראו פן יתקצר
א"ע בחזרתו עם קהלה מעיר אחרת,
ויען הגאון בלחץ ויאמר, שומעתי כי
בעיר אחת אשר צידת הקצרות שלה
נתמלא כמעט בקברים, התנו עם
איש זקן להשלים איתו הצ"ב לאחר
שתכלינה שנותיו כנהוג, ושקלו על ידו
בעד זה סך מסוים, כעבור איזה
ימים ברח הזקן וימלט, ובאשר

טז.

והי' שם גביר אחד מפורסם פקח,
ויאמר לי, הנה אתה תהפלא על כח
קולו מ"הגני העני ממעש" שהדעונו
כותלי ביה"כ, דע לך כי יתרון לי
בקולי עליו, כי אם אני ארים
קולי ואקרא בקול הגני העני, או
ידעונו כמה וכמה עיירות מארץ
מרחקים:

בשהיה החזן המפורסר ראזאווסקי
מתפלל בר"ה בפעם הראשון
בביה"כ הגדולה בריגא, עמדו אחר
התפלה חבורת אנשים והפליאו
מנטיטותיו, וביניהם היה איש אחד
אשר הי' מפליא כח גבורתו יותר
בתפלה "הגני העני ממעש", ואמר
שמקולו כמעט נודעונו כותלי ביה"כ.

יז.

הזן אחד אשר התלוננו עליו איזה צעה"ב כי לעת זקנותו אין כמו עוד להחפיל בקול רם כבילדותו, התקלקל ואמר כי לא כן צדק, והא' ראייה כי גם ביום ש"ק העבר כשצמדתי

להחפיל לפני הקהל מיד אחד כלותי הצרכה, הבוחר בעמו ישראל באהבה, רעדו כל הקהל מקולי והתחילו לנשוק שטע ישראל! ע"כ צעו אתי בזה כי כחתי אז כחי עתה:

יח.

איש אחד אשר לא ה' נחשב בין היראים לדבר ה' הלך החולה באמנע תפלת יוה"כ, ויאתר זמן נכון, וכאשר שב לביהמ"ד לקח המחזור בידו ויחפש הנה והנה, וחללו עמד

פקד אחד אשר ראה מבושתו, ויאמר אליו, ידידי! הנה אדמה כי לחסם חפצו בו, כי בכל המחזור מראשו עד סופו לא תמלא בו ברכת המזון.

יט.

שמעתי בשם הגאון בעל האגודת אוזב" שבעירו ה"י עשיר גדול, אשר ה"י לו חזקה להחפיל בכל שנה תפלת טל וגשם, והיו הקהל מרגנים אחריה שהוא אינו ירא שמים, ואינו ראוי להיות שליח לבור, שנה אחת היו גשמים נעלרים, ומיד אחד התפללו תפלת גשם, ירדו גשמים. אחד התפלה אחד הגביר להדב צלחן, הנה הקהל

מרגנים אחרי — וידברו עלי סרה לאמר כי איני ירא את ה'. ועתה ראה נא רבי ראה! איך יקר נפשי צעתי ה' כי שמו ה' תפילתי וגשם נתך ארצה.

ויצן גם הוא צלחן ויאמר, ולו גם יפלא צעיתי העם סבת ירידת הגשם צעיתי לא יפלא, כי דבור המבול עמדו אנשים רבים כמנך להחפיל, ונהפך כל העולם כלו לים זועף:

כ.

שמעתי באור דרך הלזה מנהול אחד על הא' דעתו חכמי (אבות סדק ה' משה י"ו) "הולך ועושה חסיד" כי הנה מדרך העולם אם אחד יקרא לרעהו לשעור עמו, יאמר בלשון הליכה "לך לאכול", ובעת יקרא לרעהו לשחות (י"ש) ואמר בלשון "עשיה" (לאמור מאכין אשנאשם), ואמרין בגמרא (שבא קייב:) עד

ארבעין שנין מיכלא מעליי מבאן ואילך משתי מעליי. ח"כ לא יאמר בשום איפן שיפגשו בחד אחד תאות האכילה והשתיה ביחד, אבל היוצא מכלל זה הוא ההסדר, שהוא יתן לשחות ערס שגייע לארבעין, וזהו שרמונו במאמרם הולך ועושה, פי' אם תראה איש שאוכל ושותה ביחד סימן הוא שחסיד הוא:

כא.

בעיר אחת ה' איש רע מעללים ומסיר, ולו גם בן בליעל, אשר העמיק

העמיק טרה יותר מואביו, וכאשר מות האב יאלו מהי מספר אחר מטהו, וביניהם גם קרוביו אשר נשאו עליו קול בכו, ויהי שם חכם אחד ויאמר, אל תבכו למות,

כב.

אמר עליו על הגאון ר' אבלי מוילנא שפעם אחת בא אליו איש חגור במתניו, ובידו מקל חובלים (בייטש) וישאלו אם ירשהו לקחת גרושה, ויאמר לך קח ולך, ויתפלאו האנשים אשר היו שם. אזו בביטוי על תשובת הגאון לאיש תאה, ואיש אחד אשר הרהיב בנפשו עו שאל לו רבי! בטח איש פלוגי כהן הוא, ואיך התיר לו

כג.

שמעתי בשם הגאון „ר' ליבעלע מפאסוויל“ שפ"ח עמד בזוכה"פ כפוף אלל קיר מוורת, והתירה תפלת על חטא, ומאחוריו עמד ג"כ איש אחד וסדר התפלה בידו—ובדיעה הדעת

כד.

שמעתי בשם הרה"צ הכהם המפור' ר' ליבעלע אייוענקאפ (אייוענקאפ היו קוראים לו על גדולתו ומריפתו) חב"ד דק"ק וועקשגנה, שגמר בדעתו לעלות לעת זקטו לחרץ הקדושה וע"כ הכתירו מנהיגי העיר כתר הרבנות על ראש ר' משה שפירא בן הגאון ר' יצחק אייזיק מסלאניס, ועיי' מניעות שונות חזר ר' ליבעלע ולא רצה לעלות, אז

כה.

אח"כ הביאו מנהיגי וועקשגנה את הגאון ר' אלי לידער(בעהמ"ח) שבר עין אליהו על עין יעקב) על דין תורה מי שישב על כסא הרבנות שמה

קבתי, וגעלם מומנו סבת הדבר, ויאמר לו ר' ליבעלע אס צעניגס יפלא סבת המחלה, צעיני לא יפלא, והוא באשר כבודו אל כל רב זקן ע"כ נתקלקל קבתי, (דאריבער אט ער זיך פארדארבעטן דעס מואגען):

שמה? וילא ר' ליבעלע הנ"ל חייב צדיק, וזכה לר' משה שפירא הנ"ל (בעה"ח ספר פני משה) אחרי זמן כביר נסע ר' ליבעלע לעיר זאגער, וילך לדרוש בשלום הרב ר' אליהו, ובאשר הי' אללו התאונן ר' אלי' כי נתקלקל

כו.

המחבר רבי! מדוע נתנו הסמנה על ספרי הרבנים אלי ואלו, ויען בלחק ויאמר, אני מסבים והגה מסבימים, אני מסבים לדברי תורה, והגה מסבימים לדברים בטלים (*).

אברו עליו על הגאון ר' יצחק אייזיק מסלאנים שפ"א בא לפניו מחבר אחד, עם כתובת יד להשיג ממנו הסמנה, ולא ראה לכן לו באשר סדברי תורתו לא מלאו חן בעיניו, ויאמר לו

כז.

ספרי, כאשר נתנו לי רבנים אלו ואלו והמה ויאמר לו הגאון, אני מסכים מ"ס כי מ"ס, אני מסכים לדברי תורה והמה מסכים מ"ס לדברים בטלים:

ובלשון זה ענה ג"כ למחבר אחד, אשר בא לבקש מומנו הסמנה על חבורו, ולא היה לו לשון למורים, ואמר רבי! הן לי השבט על

כח.

הנה כל רואי החבור מהגאון מלבי"ם על מגילת אסתר יתפללו ויאמרו, מה ראה על ככה לסתור דברי רבא שאמר (מגילה י"ב) שאחשורוש מלך טפס היה, כי לפי באורו נראה שבאמת חכם היה, וכן כלם יתפללו על חבורך, כי הנס ידוע ששלמה המלך חכם גדול היה, ועל ידי חבורך נדמה כי הוא הי' ח"ו טפס שועה ופתי כמורך:

פ"א בא לפניו איש ובידו חבור על סיר השירים ויען הכ"י להגאון לעיין בו, אשר התבונן בו רגעים אחדים אמר לבעה"ח ישר חקך, על כי הלכת בדרך הגאון מלבי"ם ז"ל, ואחות צניעותו רעיונו, וישמח בקרבנו לשמע שבחו בפניו מפי הגאון הנ"ל, ויאמר לו בענות רוחו, איזה גדלות וגפלות מלא כבודו בחבורי, עד כי ידמה חבורי לחבורי הגאון המפורסם הזה? ויען לו בלחק ויאמר,

כט.

זקן חכם בא לבית אשר שחקן שם אנשים בקיבויא, ואשה אחת זכור

(*) הן הוא הלחן במגלה (ברכות כה) ה"ר צניעותו (לפימ"ד) מרו ואמר לו שהם משיבמים, ואנו משיבמים הם משיבמים לדברים בטלים, ואני משיבם לדברי תורה.

משפטים אי'הו הנביא בא לעיר.
אך גם הם אמרו והם דלית בהו
נקבה :

זכור לטוב בא לשחר פנינו, — ויען
החכם ויאמר, שנית ידי. שנית, כי אף
אמנם שאמרו חז"ל (ביקס) בלבים

ל.

להבין מדוע פחד וגזרעוץ הים וגם משני
הארון דוקא? ואמר כי המנהג ידוע
שהשמים נושאים את הארון, והמה יוכלו
להניח ירדן א"פ, לכן פחד מפניהם וינס:

שמעתי בשם גאון אחד לבאר
דברי המדרש פליאה על
הכתוב הים ראה וינס (תהלים קי ד ב)
מה ראה? ארונו של יוסף! ולריבין

לא.

החברא מחוייבים ללמוד בכל יום אחד
הפלת שחרית פרק משניות בעוד
העטופים ללבן, והקשרים ליעקב,
(ר"ל בעוד שעליהם העלית והתפלית):

בפנקם של חברא משניות אשר
בעיר וועקשנה כתב הגאון
המפורסם ר' שבתי יפה ז"ל אשר הי'
אב"ד שם (ומזאתו כבוד בעיה"ק
צירושלים תכ"ב) בהקדמה, ואנשי

לב.

נתן להספר של הגאון ר' יצחק אלחנן
(ר"ל שהוא מזכיר בראש) ויחר לו
ויאמר בלחן, הנה העולם יחשבני
למטורף גדול יותר ממנו, וא"כ פליאה
דעת ממני מדוע לא יקשרו לי בתחלה?

פעם אחת ראה הגאון ר' יצחק
אייזיק אב"ד דסלאנים בבאו
לביט מוידעו, כי הספר "באר יצחק"
(אשר חבר הגאון ר' יצחק אלחנן
אב"ד טעיר קאוונא) מזכיר שם ביחד
עם ספרו עמך יהושע, ומשפט הכזרה

לג.

איש אשר שמו בשם המוחות, ויחפלא
השדקן על דבריו ויאמר רבי! הלא שם
החתן הוא כך וקר, ושמו הוא אריה?
ויענהו בלחן ויאמר, הלא ידוע הוא מאמר
החלמודא (סוסימ מים) כל המשיא את
בתו לעם הארץ, כאלו כופתה ומניחה
לפני הארץ, וא"כ שם אחד אר"י לשנינו:

שמעתי בשם הגאון החסיד ר'
ארי' ל"ב סווילנא
שדקן אחד ר"ל לשדך את בתו, עם
בחור אחד ממרומי היחס אבל הבחור
בעלמו לא היה לפי כבודו (כי לא היה
למדן) ויאמר להשדקן, כי לוואת ר'
יהודה החסיד הוא, לבלי לשדך עם

לד.

זקנתו כדור חנוני משמע, פ"א שאל לו
אורב נאמן בשחוק ויאמר לו רבי! הלא
נתיב

שמעתי בשם מורה הוראה אחד
מעיר גרובין אשר לעת

צענייהם, וע"כ השיב להם ה' מדה כנגד מדה לבלי לראות השחד עוד, אבל כדורות האחרונים צענייה רק האון ישמע אך שיצטו הצע"ר להדין שחד וצעניו לא יראה, ע"כ ישלם לנו המדה כנגד מדה, ויכבד אוננו משמע.

כתיב (סנהד ב"ג חי) ושחד לא תקח, כי השחד יעור פקחים, וא"כ פליאה דעת ממני מדוע נהחרש כבודו ולא קמו עיניו מראות? ויען ויאמר לו, דע לך ידידי! כי לא כדורות הראשונים דורות האלו. הנה כדורות הראשונים, ראו השחד

לה.

שמוקינים דעתם מטורפת עליהן, ע"כ הרעוורענדס ממהרים לדרוש בבקרה, באשר יראים לחכות עד המנחה שלא יטרף דעתן יותר, אבל הרבנים והמגידים יחכו עד המנחה למען יתוסף עליהם דעתן יותר.

חכם אחד אמר טעם מספיק מדוע הרעוורענדס יטיש דבריהם לפני הקהל באמלע התפלה בשחרית, והרבנים והמגידים קודם תפלת מנחה או מעריב? דליתא בתלמודא (שבת קכ"ב) זקני ת"ח כל זמן שמוקינים דעתן נתוספת עליהן, וזקני עמי הארץ כל זמן

לו.

ששך חמה אביו, אחרי ימים אחדים ולא אביו עמו לשות, וירא חיה אווזות עומדות על רגל אחת, (כדרכם לעמוד בעת הקר) ויאמר לאביו ראה נא אבי ראה כי לשוא הכיתני הנה אמרתי לך כי אין לאווי רק רגל אחת, ואתה לא האמנת בי, ויגער בו אביו ויאמר, הרס נא קולך עליהם והעתיקם ממקומם ותראה כי להם שתי רגלים ויען בלחך ויאמר, ומדוע לא הרימות קולך על האווי הנללה בחמור להעתיקו ממקומו, ואז חולי ראית כי גם לא היתה שתי רגלים!

בימי ילדותו של ר' העשיל הגדול (כי כן קראו לו דער גרויסער ר' העשיל) הי' לו לאביו אכסניא, פ"א העמידה אמו בחמור אווזא ללכותה בעד תורחים, ואביו ואמו ילאו החולה, וירא כי אין איש מאכני הבית, וישבר שוק אחת מהאווי ויאכלה, אחרי רגעים אחדים שבו הביתה, וראתה אמו כי שוק אחת מהאווי חסרה, והלעק על צנה לאמר בי גנוב היא את! ואביו הכהו מכה רבה, והגער הלעק צנפשו ואמר, כי ידעתי אל נכון שלא נמלא באווי רק רגל אחת, וכה דבר ושנה עד

לז.

פניו. ויהי צבאו הוסיט לו הגאון הנ"ל כוס יי"ש לשחות, ויאמר לו השו"ב שאני רבי! הנה הורו לנו חז"ל "אין ארה מבנים ארה" (לקוח הוא מתלמודא ב"ב צח אך בשנוי לשון) ויען לו הגאון. הלא

שוחר אחד בא לפני הגאון ר' יצחק אייזיק אב"ד דעיר סלאנים הנ"ל לבקש מפניו חוקף וקבלה, והגאון לא היה אז צביתו, כי הלך לבית מילה, וילך גם השומע שמה, לראות

הלא ידוע כי המלה "חין" יש בני
הרגומים אין יא ואין גיבט *) והמה
מוכרח להרגם המלה אין יא, כי לולא

לח.

האיש, ויאמר רבי! חוזה תרופה יהיה
ספרי לשחור? ויען הגאון בלחוק ויאמר,
הנה חמה בעת תפחד ללאת לע"ט,
באשר אמרו חז"ל (בבבא מצ"א) ת"ח אל
יצא יחידי בלילה, ואמרינן ג"כ (שם גיר)
ג' לריבין שמור (מן המויקים, רשי"י) ח"ו
הן כו' וי"א אף ת"ח בלילה, לכן קח
נא חשך את ספקך, וידעו המויקין כי
עם הארץ חמה, ולא יויקך.

לפני הגאון הנ"ל בא בעל מחבר
להשיג ממנו הסכמה על ספרו,
ויהא דביתו עד הלילה, ובאשר העביר
הגאון עיניו על חוזה דפוס הבין כי
לא קרה ולא סנה מוטלס, אח"כ בקש
מגאון כי ירשבו ללון בביתו, באשר הוא
מוסד לשב לבית מליצו בלילה, ויאמר לו
הגאון למה לך לשחד, הלא תשא חבורך
חשך? ויבהמה על השיבתו, כי לא
הבין אל מה ירמוז דבריו ויבאל לו

לח.

בחו ויאמר, כי לה משפט הבכורה,
באשר הוא במכה דברי' על מקרא
מפורש בתורה, ויגזל אפרים העלם מידה,
וגם הכה לה עד החלה לבכות, ויקוף עליו
חביו, ויבאל לו לאמר מדוע הכה לאחיותו
על לא חמם בכפה? ויען בלחוק ויאמר,
באנו נא חזי, כי הולאת משפט מעקל,
האם כחוב בתורה ולשרה בן (דגוש)?
הלא כה"י רק ולשרה בן (בלי דגוש) ח"כ
הכנה ולא תהכל:

יביעתי בשם גדול אחד (אבי מעל
העוללות אפרים) אשר לו
היה בן זכה, כס בני אפרים, וכס
בחו שרה, בשנה אחת כאשר יבנו
כלם והכלו ארוחת להרים, לקח אביהם
עלם טובה ושמונה בידו, ויאמר, הנה
העלם הואת חתן למי אשר יאמר דבר
טוב, ויען הבן ויאמר, הבן יקיר לי
אפרים, ותען לו אחיותו ותאמר, הלא
כבר נאמר ולשרה בן, ויען העלם לשרה

כ.

לא ידרשו צדופאים, ואף לא (בידינו),
ג"כ סודי הצדיקים כי אם גם יקרה
חלילה לדיק מולה, חזי חין ידו משנה
לשלם בכר הרופא, לכן חין בידינו לא
משלות הרשעים, ואף לא מוכרי
הלדיקים:

מרגא בפומי דחמי החוביק חיים
ועליג ווינאדער (ראקטאר
במדעצין) דברי רי יגלי בלמור (אבות סיד
בש"ה י"א חין בידינו*) (של הרופאים
סוד רוח) לא בשלית הרשעים, כי אם
לא יהונה להם כל גנע וכל מולה חזי

הוא

*) וכן הוא במכנה (ביק ליג) וקרי חכמה ואמר חין, מר בכר חין טול הא חכמה
ומים חין קוס הדוכך במשע.

(**) מדבר הנהן מיד ליד

מ.א.

הוא היה אומר, בדמיון נעים נכון " ביה) וצדיק יהוד עולם, וידוע הוא מדוע רע להם ללד יקים בעו"הו, מפני בעליהם העולם עומד כמ"ס (משלי

מ.ב.

אמרו עליו על הגאון מלבי"ם ז"ל שפעם ח' בזהו דרך באכסניא היו שם עשרה ב"ח, וביניהם ה' בן בליעל אחד, אשר בשמו כי רוצים להתפלל מנחה בלבד חמק ועבר. וע"כ הוכרחו להתפלל ביחידות, אחר השלימו הפלחה, שם להתחזק בהם כי הוא הסב להם, לבעל הפלח מנחה בלבד, ויאמר אליו הגאון, הנה בלכתך היום מעמנו עודע לי דבר פליאה אשר העיקה רוחי זה כמה. מדוע במנחה יעקב אשר שלח לאחיו עשו

מ.ג.

עוד אמרו עליו: שפ"ח באו לפניו שני בע"ד קשים לד"ח אדות כצרת ארץ קטנה, ולא ה' יכול לפשר ביניהם בשום אופן. הרכין ראשו לארץ ועמד כמשהימום רגעים אחדים. אחר כן התעורר והתאנח ואמר, הנה זה קשצתי

מ.ד.

שכר הראוי לנביאה זו. כן גם אחנו, אם לא שכרו אותנו למורי דרך השלה ביה אל, גם אז היינו ישרים ותמימים וגוסעים בדרך ה' לכן אם העם גוסעים אחנו די לנו בשכירות מעט, אבל לא כן הרעווערנדס לו לא היו שוכרים להם למורי דרך אזי לא היו הולכים בדרך הישר כלל ע"כ העם המכריעים אותם לילך בדרך העוב והישר, עליהם לשלם שכר טוב ליראיו אלו. שאלו

שא"ל לרב אחד מדוע שכירות הרבנים ללות ורעות ושכירות הרעווערנדס גדולות וטובות? ויענה ויאמר, קחו לכם למשל לסוחר אשר לריך לשכור עגלה לנסוע למקום פלוני ופלוגי אם יודמן לפניו עגלון אשר יסע למקום אשר יהיה רוחו ללכת גם בלעדו, אזי גם בעד שכר מלצר יקח לו עמו, אבל לא כן אם בלעדו לא ה' נוסע שמה, אזי עליו לשלם לו

בזה.

שאלו שאלה זו לרב חכם אחר ויאמר קחו לכם למשל מיונה זו, אשר אליה כנסת ישראל כדמו, הנה בעד חיה, שמנה ועיבה, חסלם מחירה, רק זו או שנים, ובעד מלאכה לייך נפלא אף כי רוח חיים אין בקרבה, והיא דלה ורזה עם כל זה חסלם מחירה כמה וכמה זוחים.

בו.

במדינת קורלנד התועדו באכסניא סוחרי יין יחד, ובניהם היו מאמינים ומשאלים, והי' שם גם פוקר אחד בניהם אשר לעג על דברי רבי לוי שאמר במדרש (רבה בראשית ע"ג ח) שששים רבוא כלבים היו ליעקב אבינו בשמרו את לאנו, ואמר היתכן כי יעקב אבינו הי' ערוד לעיין על מחנה גדולה כלבים כזאת, ואי' אופה הכנים לכלם? ואיכה השביע לכלם? וכגדו ישב סוחר חכם משלומי אמונה ויען ויאמר, אם בעיניך יפלא ותרצה לדעת דברי חכמים וחדוכם, לך נא אחי אל מקום אחר

וראה נא הספור במדרש (רבה שח ש"א ס"ד) שספרו על רבי שהי' יושב ודורש ונחנמם הזבור, בקש לעורקו, אמר ילדה אשה אחת במלרים ששים רבוא בכרם אחד, והי' שם הלמוד אחד ור' ישמעאל ב"ר יוסי שמו, ח"ל מואן הות כן? ח"ל זו יוכבד טילדה את משה שקול כנגד ששים רבוא של ישראל, וא"כ אפשר לבאר גם דברי ר' לוי ח"ל באופן זה, וכונתו היה שלאבינו יעקב הי' כלב גדול מאד כמוך, אשר נבח (על ישראל ועל רבנו) כנגד ששים רבוא כלבים אחרים פשוטים.

בו.

שמעתי מהמגיד המפורסם ר' מאיר בובמן ז"ל שאמר פ"א הקדמה לדרוש שלו אשר דרש בשביעי של פסח, בעירנו דובלין. שלא

בוח.

על ספר מצבת משה אשר הראיתי לידיו לעיין בו, אמר אחר אשר

בז.

שמעתי כי כאשר בא הגאון ר' יהונתן אייבשיץ לעיר מעטין והסתדל לעלות על כסא הרבנות שמה התפלל בראש המנה שם בביהמ"ד הגדול, וכברו הקהל ע"י השמש בתפלת

סוף עליון (כי כן הי' המנהג שמה לכבד להנכבדים בשם הקהל בתפלות הפזמונים) והשיב לו בלחץ ואמר, כי טוב היה לו לו בבדרו המלך עליון בקהל מעטין.

איתא

נ.

איתא

במסכת (סנהדרין נ"ו) תניא
ר' נהוראי אומר דוד שבן
דוד בא כו' ופני הדור בפני הבלב
ושמעתי מאחי החוביק מהיו היום
ועליג המכונה דאקטאר ויגאדער
ששמע בגעוריו באר לזה בדרך הללה.
דאיתא במשנה (סוף מסכת סוטה) בעקבת,
דמשיחא הוצא יסני' ולכאורה קשה
הא אמרינן (סנהדרין נ"ו) אין בן דוד
בא עד שתכלה פרוטה מן הביים וא"כ

איך אפשר שיסני הרופא, או, במדה זו
לא נמלא רק בעשירים וכמס"ג
(משל י"א ב"ה) והעשיר יענה עזות?
וע"ז בא ר' נהוראי כמחוק ואומר ופני
הדור בפני הבלב כלומר שאו ימלא
בהם מדת הכלב אשר לו שתי החסרונות
ביחד. דאמרינן (שבת ק"ה) לית דעני
מבלבא, ואעפ"כ נאמר עליהם (ישעי נ"ו)
(י"א) והבלבים עיו גפשו:

נא.

איש

פסוק אחד בא לפני הגאון ר'
טשה יצחק לקחת מומן ברכת
הפרדיה טרם עלה לארץ הקדושה.
ובדבריו אהו שאל מהגאון מדוע לא
יעלה נס הוא שמה? והשיב לו כי אחד
מומו המלאכים יעלוהו שמה. וישאלוהו
האיש לאמר מדוע לריך כבודו להעריח

מלאכים אחד מומו, אם יכול לעלות
בעלנו בעדו חי? ויען לו ויאמר,
חלילה וחלילה לי להעריח מלאכים לבא
לחול' לשאת גוייתי שמה, רק אלו
המלאכים אשר יחיורו את גוייך מאדך
ישראל הנה, הם יקחו אתם את גוייתי
מחול' לאי בחוריתם בלי שום טרחת:

נב.

איש

אחד של מהגאון ר' יצחק אייזיק
טפלאנים ואמר רבי! הלא
אנכי עיינית בחבורי כה"ר וגוכסני
לדעת, כי הספרים אשר חבר בימי
ילדותי עובים המה מאלו אשר חבר
בזקנותי והלא אמרו חז"ל (שבת ק"ה)
וקני ח"ה כל זמן שמזקינים דעתם

נתוספת עליהן?
ויענהו בלחך ויאמר, הנה אמנם כן
אבל האשם תלוי בך. כי מן
העת שעיינת בספרי אשר חברתי בימי
ילדותי עדי עתה עברו כמה שנים
ור"ל ואמרו חז"ל שם, וקני ח"ה כל
זמן שמזקינים דעתם מפורפת עליהם.

נג.

שמעתי

כי הלל הרב החכם ר'
יצחק ספיטערבורג בא
מחבר אחד להשיג הסכמה על ספרו
ויחי כאשר העביר עיניו על איזה
קונטרסים אמר להמחבר שיכרסם
ויקשרם היטב, וישמרים יפה יפה שלא

לאבדם, ויגבה לב המחבר. (כי חשב
בדעתו דלכן יאווה לשמרים יפה כאשר
דברי חורתו ישרו בעיניו מאד) ויאמר
בענות רוחו, האם ישרו כה דברי בעיני
כבודו, עד שמחן היה לזרזי שלא ילכו
לאבוד? ויען בלחך ויאמר, חלילה לי
מלחש

ה' המהמרה:

מלחשכ זלזל, רק ירחיה פן ימלאם חח"כ
עכו"ס, וידפיסם על שמו ויאמר שהוא

גד.

גבוה, ולהמליך טוב בלחיה ענין, וכתיב
במכתבו חליו זיל כי לבך נוצרת
(ביט סיה) ר"ל כי לבך הנורת דקך. השיב
לו, ועבשיו שנצרתו, באלו לא נצרתו:

אמרו עליו על הציב טוילאזין
שפ"ח דרש מהפראפסער
חזאלאפאן (שה' מלומד גדול מנער ומלין
טוב בעד כלל ישראל) לכמד במקום

גה.

אבותיכם הוא בודאי לא בדו זאת מלכס
ובעת סמכו זה על לחיה מוקרא חו
דברי חז"ל, ועליכם להפסיח לדעה על מה
חדני המנהג הזה העבשיו? ולא מולא מולא
מוענה בפיו גם הוא ולא ענה לוהו דבר:
אז ענה הגאון ואמר, אחי! אם צעניכס
יפלא המוקר ממונה זה צעני לא
יפלא הנה התלמודא במסכת (גדוה ליה)
רמזי שני כחוצים בסותרים זה חת זה
בכתוב אחד כתיב לה' הארץ ובלוואה
ובכתוב אחר כתיב השמים שמים לה'
והארץ נתן לבני האדם? ומשי
התלמודא לא קשיא, כאן קודם ברבה
(אז לה' הארץ ומלאה) וכאן לאחר ברבה
(אז הארץ נתן לב"ה), לכן אם לא הי'
הארץ רק לה', לא היה לח"ק שום
הביעות לקרובי המות לשלם להם בעד
אחות קבר, ע"כ נהגו ח"ק כשימות
אחד חלילה להן בכום עיניהם, (ו)
מאכען ברבה) כדי שהארץ יתן להם
הברכה ואז יהיו המה המקיפים, ויהי'
יכולת בידם לקחת כסף הרבה, גם בעד
ברת ארץ קטנה:

שמעתי שפ"ח מות אחד מקרוב
הגאון ר' יצחק אייזיק
סלאנים ויבקשו המברא קדישה מקרובי
המת לשלם בעד הקבורה יותר מכפי
יכלתם, ויבקשו מואת הגאון הג"ל כי
יחדל בעדס להוריד מספוס אשר קצבו
להם, וילך בעלמנו לבית החסיפה אשר
הח"ק ישבו שמה, ויהי בבאו אל הבית
לפתע פתאום ראה כי אוכלים ושותים
ויטיבו את לבם, וישתומם למראה עיניו
וישאל לציניהו מה טיבה של שמחה זו?
הנה לא חדש היום ולא שבת היום ולא
שמחת מלוה היום, רק היום לחיי
אדם אשר גוע ויאסף אל עמיו. לכן
אמרו נח לי לחיה מוקר מלאהם מן
התורה או מחז"ל לשהות גם על סיום זה?
ולא מלאך מוענה ולא ענו לו דבר:
ויהי איש אחד ציניהו אשר הרכיב
בנפשו עו להעזק את נפשו,
ויהמר רביו כבד נהגו אבותינו לעשות
כן אם ימות חלילה אחד בעיר, ואזו אין
רק מנהג אבותינו בידינו.
ויאמר לו הגאון אם גם מנהג

גו.

מעמד בעד הישיבה הג"ל ויראה לדרש
שמה צביהמ"ד ולא הניחו הרב הגאון
ר יוסף אביד דשס, כדי שלא יהי'
הסגה

פעם אחת בא לעיר טעלו, המשלח
מקחונער ישיבה (אשר קראוהו
בשם מו' יפה מואנער) לעשות שם

ע"כ נ"ל שכוונתו כזה להא' דליתא במדרש
(רבה פ"ב, ובתנחומא וירא, כ') דאין מלאך
אחד עשה שתי שליחות, וה"פ אם
הרב דומה למלאך כלומר שלא יתעסק
רק בדבר אחד והיא התורה, או
יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו ר"ל שרואה
להיות בעל דעה גם בעניני הקהל, או
הוראו תהתבטח מומנו, כי לא יהי' לו
פנאי לחזר על למודו, ומרב כוח אמר
אל חקקו תורא מפיהו:

הסנה גדול לשיבתו, ויפנה המגיד את
עליו אל הכרנם מביהמ"ד הנ"ל וירשאו
לדרש, ויבא ג"כ הגאון הנ"ל לשמע הדרשה
מפיו (כי מגיד מפורסם הי') ויאמר
המגיד במרומות דבריו' הנאמר מנהלמודא
(בתנחומא ק"ח) שהמרו שם אם דושה
הרב לטלאך הי' צבאות יבקשו תורה
מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו.
ולריכס להגין היתכן כי יעזו חז"ל לרב
שלא יהי' בכלל אדם רק דומה למלאך?

ג.

את כל העשר אשר הרווחתם
במלחמה חכמי הסבות בדבר, כי הנה
ידוע מה שאמרו חז"ל (אבות פ"א ט"א)
הרב בא לעולם על ענוי הדין ועל
ענות הדין לכן אם לא העוייתי הדין
לא הי' חרב בא לעולם ולא הרווחתם
סכום עצום, א"כ גם לי לכה"פ חלק
אחד צרות שלכם:

לשני שהפסיד אשר הרווחו מומן הרבה
ע"י מלחמה רוכי' ותיגרמה, הי'
כספך צנייהס. ויבאו אלל רב חכם אחד
לדין תורה, אחר הפסק דין, בקש מידם
סכום כסף נכון, ויתמנהו איש אל אחיו
ויאמרו לו מה זה ועל מה זה יראה כבודו
לקחת סכום גדול כזה מאתנו?
ויאמר להם הרב דעו לכם! כי

נה.

יוהר מגופו, לך נאמר וכל מלאך
והנה לאהב הזמון יוהר מהגוף בטח
שלא יקרה זה רק בחי' פרכי' משגע
היולא הן הכלל, כי אם יקחו את נפשו
חייה הועלת יהי' לו אחיו מממונו?
כפ' ראשונה שהיא כתובה בלשון
יחיד, לריבה התורה להזהיר גם
למשגע הזה אשר ממונו חביב עליו
וזהר מגופו, עכ"ז יאהב ה' גם יותר
מממונו, אבל פ' שניה שהיא כתובה
בלשון רבים, לכן אם נאמר בכל נפשכם
לא לריבה התורה לכתב אח"כ וכל
מאדכם, דמילתא דהליא בסברא הוא
(דען אוועלט איז דאך ניט משגע לאהב
הזמון יוהר מהגוף):
שמעתי

שניתי שס הגאון ר' דוב בער
טייטל אב"ד טעיר
ווארשא, שאמר, כי ע"י פהגס העולם
שס"ע חימרים, כי העולם כלו אינם
משגעים ואוועלט איז ניט משגע)
נתיב לו, מדוע כפ' ואתחנן
(דברים י"ז) כתיב, ואהבת את ה'
אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל
באורך, וכפ' עקב (ש"א י"ג) כתיב
רק לאהבה את ה' אלקיכם, ולעבדו
בכל לבבכם, ובכל נפשכם, ולא כתיב
גם ובכל טאדכם? דליתא (ברכות ס"א)
הניא ר"א הגדול אומר אם נאמר בכל
נפשך למה נאמר בכל מאדך? כי' לומר
לך אם יש לך אדם שממונו חביב עליו

נב.

אשר בדורות הראשונים חשדו לאיני מאמין וירא הי' יחשבוו ללדק נגד דור החדש, ולמה שנחזיק אותו לרשע בדור הזה, בעם יחשב ללדיק בדורות הבאים, אבל שבו או לא יהי' בפניו, כאשר כי הוא כבר עבר ובטל מן העולם, וע"כ נכנס זה להתפלל, יהא רעוא קדמך דתוריק לן חיון בטיבותא, כלומר שחיה חיים ארוכים, עד אשר אוכה לראות את דור אשר בו גם אנא להוי פקידא בנו לדקיא, כאשר יאמר עלי כי לדיק אני.

שבעתי כשם הקאטעניצער מייד שבעירו הי' איש אחד שהיו מרגשים עליו כי רע מעללים הוא, פ"א לא בא האיש הזה לביהכ"ג בשבת עד אחר שהקהל החלו לומר, בדרך שמייה, ויאמר המגיד, כי במסוות המתין לבא עד אשר יאמרו הקהל י' יהא רעוא קדמך דתוריק לן חיון בטיבותא ולהוי אנא פקידא בנו צדקיא, כי האמונה והבטחות ויראת ה' בעוה"ר בכל דור ודור מהמעטת והולכת, וזה

ס.

ראה המורה שעות החלו' במעריב) ויען לו המגיד ויאמר, מיבי לא אכרתיו דבר, וחזרתיו לאחוריי, (שבת קי"ה):

מגיד אחד אשר האריך בדרשוהו יותר מדאי, ופניו הי' כלפי ארון הקדש (אשר בקיר מזרח). גער בו אחד, ואמר לו חזור לאחורך (ר"ל

כא.

בעיניו ויאמר לו, הלא ישראל אחי, ואיך מלאה את לבך לאכול, בלי געילה וחפלה וצרכה? ויען לו האיש בלחץ ויאמר, הנה כבודו בעם הוא מעולם הישן, אבל אני מעולם החדש הנני. ויאמר לו כי שקר הדבר, ונהפך הוא כי אני מעולם החדש, ואהה מעולם הישן וע"כ כבר הפיד בעל ההגדה במאמרו בתחילת עובדו ע"ז, היו אבותינו ועבשיו קרבנו חסדום לעבודתו:

אמרו עליו על הגאון המפורסם מה"ו יוסף בער בריסקער ז"ל שנשכע פ"א בעגלת הקיטור כל הלילה, ובנגדו הי' יסן איש אחר ג"כ כל הלילה, אשר בו כי מורע ישראל הוא, ובצדק אחר שהגאון הג"ל נטל את ידיו והניח תפלין והתפלל וישב לאכול, התעורר האיש הג"ל ויקח מפת בנו ואכל גם הוא בלי געילה, ובלי חפלה, ובלי צרכה, וירע הדבר הזה

סב.

לעת עתה אין ידו משנה להדפוס רק חלק אחד משפרו, ואחר אשר הגאון העביר עיניו על הכתיב, אחר לבעה"ח חס יאכה לשמע עליהו איז ידפוס החלק האחרון

בער מחבר אחד בא לפני הגאון ר' יצחק אייזיק בסלאנים, ובדיו כתיב מחלק לשני חלקים, ויבקש מאהו הסכמה, ובתוך דבריו ספר לו ג"כ כי

ויען כי המה המרובים לכן ימלא עליו
קונים הרבה, ואז מהירות של חלק
האחרון, יהי' ידו להדפיס "ג"כ חלק
הראשון:

האחרון קודם, וישאל לו האיש איזה
חופלת ויתרון יהי' לו אם ידפיס חלק
האחרון ראשונה? ויען לו הגאון ויאמר,
באשר כי חלק האחרון יפה הוא לנכרים,

כג.

בעקבא דמשיחא, וישאלוהו העגלון להבינהו
מדוע יהיו נלרכים בגולה העתידה ישי
משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד?
ויען לו הגאון בלחך ויאמר, אחד לגאלנו
מן הגלות, והשני מבטלי העגלות:

פ"א נסע הגאון הנ"ל בדרך, ובעל
העגלה אשר נסע עמו הלך לו
מאד (כל שעה הסריח לו לנאח מן העגלה
ולילך ברגליו) וכאשר הלכו יחדו השתעשע
בהיות העולם, ומענין לשני' נסע

כד.

לשפת אנגליה, ואז בטח מלא קונים הרבה.
ויען ויאמר, כי לא רציתי להחליף שם
באורי מ"נתינה לגר" על "מכירה לנכרי"

שאלו להגאון ר' נתן אדלער ז"ל
מדוע לא העתיק באורו על
הרגום חוקקלס המכונה "נתינה לגר"

כה.

ואני רק מדידי קאכלי? ויאמר לו הרב
הנה מדכריך נראה שלא ידעת טעם
הדבר מפני מה זכו הכלבים לשכר זה?
דאיתא במכלתא (שם) ולמה לכלב?
ללסוך שאין הקב"ה טקפה שבר כל
בריה, שנאמר (פ כא) ולכל בני ישראל
לא יחרין כלב לשונו, אמר הקב"ה
תן לו שברה, ואחרי תאמץ החכל בשני
ראשין, על ב"י חסדך וסרפות חאכל,
ע"כ הכלבים יזמינו לך לדון:

לרב חכם אחד נהודע לו כי יש צעירו
איש מורע ישראל אשר מלכד
שהוא חובל טרפות, עוד הוא רע מעללים
ומסר, פ"א פגעו בשוק, ויאמר לו הרב,
דע לך כי הכלבים יקראו לך לד"ס, דכתיב
(שמות כ"ב ל) ובשר בשדה טרפה לא
תאכלו לכלב תשליכון אתו, ואחרי
מדידתו קאכלית? (עיי' ירושלמי תרומות
פ"ה ה"ג) ויען לו האיש בהללה ויאמר,
רבי! ומי הגיד לכם שאיני כלב כמוהם,

כו.

ואמר, כי מפני חטאנו שלו לא הי' ישר
צעיינו כלל, אך ובאין אנחנו יבולים
הראה הטוב מה שהוא יכול:

חזן אחד, כשירד מהבימה אחר הפלת
מוסף של יו"ט שאל לאיש חכם
אשר עמד בצד הבימה אם הי' ישר לו
הספני חטאנו שלו? וע"ז ענה לו

כז.

מרכי ראבינסאן, אשר שמע לקול
המסונה

איש חכם אחד ושמו יעשי' ב"ר
(ד)

המשנה מהחזון בביהמ"ד אשר הי'
מתפלל שם, וקולו הולך וגדול כקול
הסוידים תחת הכיר, אמר כי ממנו
למדתי תשובה נכונה על הלכה פסוקה
בש"ע, שלא הבנתי כל ימי וכן הוא
הלשון ג"כ בחיי אדם (בהלכות שבת מיד
סי' ק יוד) חסור להשמיט קול שיר בשבת
כו' ואסור להכות בשבת על הדלת

בברזל הקבוע בו, אע"פ שאינו מחוץ
לפיר כו', ולכאורא איזה כלי שיר הוא
הברזל? ואיזה קול שיר נשמע בהבאת
הברזל על הדלת? אבל עתה אחר שמת
הקהל את האיש הזה לחזן אין להתפלל
כי הברזל יחשב לכלי שיר, והבאת
הברזל על הדלת יחשב לקול שיר:

כה.

בעיר ליבאו יבשו בהשמה בזה אחד
איזה אנשים מעמי הארץ
בביב הבימה על הארץ, ואמרו קינות
בקול הס' והי' שם שמש זקן חכם אשר
קם ממקומו כל רגע ורגע, וישאלו
הנבאי אשר יש אליו לאמר לו, מדוע

לא ישב תחתיו, ומדוע יקום לרגעים?
וישן ויאמר לו בטח גם כבודו ישמע
בכל רגע השבשים היואלים מפיות
האנשים האלה והתורה אמרה (ויקרא
י"ט ל"ב) מפני שיבה (ומתרגמין, פיר
"אגריו" גראטן) תקום:

כז.

לנשיר כלי מעירנו מודל בן עס
"ערלה כבושה, ואמר

עליו המנהל המופלא מהו יצחק דוב
יפה וסמך עשירים מקבצים (מנחות פ"ו):

ע.

איזה מנהגים מביהמ"ד מנו לחזן
איש אחד אשר קולו לא הי'
נעים, ובמשך הזמן מהו המנהגים אלו,

והחזן נשאר על מעמדו, ובמה החזן השמיט
במרוס קולו, נאנח בעה"כ ואמר, דם
הלבו למנוחות ואותנו עזבו לאנחות:

עא.

מחבר אחד מעירנו שלח ספרו
קטיר יוריד להגאון המפורסם
רבי יצחק הכהן קוק בלאגדאן

להפכים עליו, והשיב לו בכתובים, בעת
יאמר לקצרים ח' עמכם:

עב.

בינהי תחכם מהו? אברהם דוב
אפיל לומד בישיבת וולוז'ין,
נכנס פ"א לבית המבנים מישיבה ה"ל
הרב החדו"ק ר' אליקים, ומלאו שהוא
חזק גרש (גריו פטן) מבטלים, כלי חלב

(יען שהי' עני מדוכא) ואמר לו ר'
אליקים הניל, רואה אנכי בשלשה דברים
דומין הגרויפטן אלה לפרה האדומה
(א) מה הפרה היטה אדומה, כן
הגרויפטן אלו אדומים הם,

(ב) מה פרה האדומה אין בה טעם, כן ומעמלח טהורים, כן הגרויפצן אלו הגרויפצן אלו, אין להם טעם, מחזיקים את החולים, ומחלישים את הגרויפצן :
(ג) מה פרה זו הייתה מטהרת טמאים

עג.

שאלו לחכם אחד מדוע נקרא בתורה ראש חדש ניסן ראש חדשים? והשיב יען כי דלגות הרבה ושברת הלכ יציא החדש הזה להכין בו

עד.

פ"א נכנס מגיד חכם אחד בפסח בבית אשר יסבו חזיה אנשים והתלוללו, ויאמר לו אחד, רבי! אם חענה לי על שאלה אחת אשר אנכי שואל מעמך, אזי אמן לך נדבה הנונה. ויאמר לו המגיד שאל בני שאל, וישאלו לאמר לו, מדוע קבעו החכמים

העשר מכות, דוקא בהגדה, ולא ביום? לך?

ויען לו המגיד ויאמר לו, באשר כי ביותן לך לא נאמר רק ויתן לך, אבל בהגדה נאמר לך כי לך, אף לך וכן היי הולך ומראה באלבשו עד האחרון שבהם :

עה.

הטעם מדוע אמרו חז"ל (שבת ק. יז.) גדולה הכנסת אורחים "יותר" מקבלת פני שכינה? שמעתי מדידי המופלא המשכיל מה"ו אברהם אלי' בארון ששמע דהנה ידוע מאמר התלמודא (ב"מ ט. ז.) שאשה צרה עינת באורחים, וא"כ אפשר שעל ידי שהאיש יכניס אורח לביתו יבא לריב עם אשתו ואמרינן (נדרים יז.) דרש ר"ע איש ואשה שוכנו (כלומר שיש שלום ביניהם ועיין שם בעיון יעקב) שכינה ביניהם

ומזה נראה שאם אין שלום ביניהם ח"ו הקב"ה מסלק שכינה מביניהם, ואם כן לא היי אפשר להבעל נשום אפן להכניס אורח בביתו ולקיים מצות הכנסת אורחים מיראתו פן תקנעו אשתו ותריב עמו ויגרם לשכינה שתסתלק על ידו. ע"כ אמרו שגדולה הכנסת אורחים "יותר" מקבלת פני שכינה כדי שהבעל יכניס אורחים לביתו אם גם אפשר שיבא על ידיהם לריב עם אשתו והשכינה תסתלק :

עו.

בביהמ"ד אחד אשר האב ובנו השתדלו לעלות להתמנות ולא עלתה בידם אמר ידידי המרון מה"ו

אברהם אלי' בארון הנ"ל שעברו על מה שכתוב בתורה (ויקרא כ"ב כ"ה) אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד : לשומע

עו.

לשונו אחד אשר קראוהו בשם שומע רעה חבירי המשכיל הג"ל לאסור אותו מהשיטת בהמות יטן שהוא עובר על לא תעבד על דם רעך (ויקרא י"ב כ"ו) :

עת.

השוה הג"ל שחט פ"א חו הבר, דכתיב בסוף הפרשה מואת אלהי תשקצו בן העוף לא יאכלו וגו' להבדיל בין הטמא ובין הטהור (ויקרא י"א) ואמרו (ירושלמי ברכות ס"ה ה' ל"ב) אם אין דעה הבדלה מנין : הוא ממני עופות העהורות או העמאות. ופאשר ספרתי דבר זה לפני ידידי הג"ל, אמר לי כי דבר זה בעיניו לא יפלא :

עמ.

בפ' משפטים בשנת הרע"ג הי"ד על חתונה, והי' שם מחותן אחד אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, ורצה לדרש מפי השבוע להראות חריפותו ובקיאותו החל ואמר כתיב ואלה המשפטים

פ.

בתקף וקבלה של שו"ב אחד אשר נתן לו מאין חכם אחד היה כחזק בו. כון שנתן רשות לטשחין, עינו סבדין בין טוב לרע :

פא.

שאלו לחכם אחד מודע יקל לאב אחד לכלל ולפרנס כמה בנים, ולכמה בנים יכבד לפרנס אב אחד ? והשיב כי אם הבנים יפרנסו

פב.

איש אחד אשר תמיד הי' מודקק להתפלל ערבית בנוש"ק זמן נטן אחרי לחם הככבים, כדי להוסיף מחול על הקדש, נחפש פעם אחת במשקלו בנות מחסרו ע"י משגיחי המלוכה כי היו חסדים, ואמר הלוי ידידי החריץ המופלא מהו' אברהם אליהו בארון הג"ל, שעל הליש הזה וביולא בו, כבר נאמר (דברים י"ב) לא תוסיפו ולא תגרעו : איש

דברי

הכמים

כט

פג.

איש אחד עשיר שה' מחזיק א"ע ערכאות שלהם, וכשמת אחר ידידי ליהודי הרמזודוקסי, הגה מלכד שלא היו וחרן במשא ומתן משלו ה' ראוי לכתב על המלכה שלו, צדקת ה' תמיד מהקוטט עם שכניו היהודים, עשה, ובשפתיו עם ישראל (דברים ל ג וחדשים לבקרים הביא מהפניו לבית כ"א):

פד.

דוא ראה פ"א בעה"כ נכבד נשא כבר נאמר בגפשו (ער חליין) יביא כבר לחס עמו, ואמר כי עליו להבט:

פה.

איש אחד ושמו ישראל היו לו מושב (שים) צביהמ"ד אשר התפלל בו ר' יצחק בערינשטיין הג"ל, ולו אחיה בנים אשר עמדו ע"י והדחיקו לאלו בעלי המושבת אשר ישבו בלדו. והיו מדיינים זה עם זה מה לעשות בבניו אלו? וכשהגיעו הדברים לאזניו אחר, מפני מה אחס מדיינים אלו עם אלו, הלא כבר כתוב ומפורש בחורה, דבר אל בני ישראל ויסעו:

פו.

והאיש ר' יצחק בערינשטיין הג"ל אשר בא כמה פעמים לשמע מפי שיעור מנה"מ אשר אחרתי לצביהמ"ד קהל עדת ישראל מחר בחורה לחתני המכונה אלפי פרידמאן ואלס לו במיטב כספו, ובאשר ראה אותי אח"כ אמר לי, טוב לי תורת פוך מאלפי זהב וכסף (תהלים קי"ב ע"ב):

פז.

אמרו על הגאון ר' ברוך סקלאווער שה' ג"כ לו חואר דאקטאר, ושלחוהו אנשי עדתו באייה חואר יקראו לו, בשם רב או בשם דאקטאר, והשיב להם שגראה כי חואר רב יעלה להם יפה יותר מחואר דאקטאר דחיהה במסכהה (כ"ב ל"ג) אבדה אביו

פח.

מסירה לני שלשלת הנמלאות (בראשית י"ט כ"ג) ב' על ויבאן (שם ל"ח ה) צחורה, אחד על ויתשהמה נ' על וישעה (ויקרא ח' כ"ג) ואמרו דורשי

דורשי רשומות, כי כלם מרמוזים על הלוה ואינו מכללם, כי מחלה ידחה להמלוה בלך וכו' ולמחר אהן לך, (וזהו ויתבטחה) ואח"כ יאמר לו מה לך להטריח חנם, כי כאשר יהיה לי אז אביא הכסף לביקתך, (וזהו ויסאן ר"ל

פ.מ.

בעיר מינסק בנו ביהמ"ד חדש. ומחסרון הכסף לא יכלו להשלימו, ועמד בלא ג' ימים רבים, וביני לביני עבר שם המגיד המפורסם לבי הירש דאנעו ז"ל, וקבלו בני העיר בעדו סכום כסף נכון, ואח"כ עבר שם ג"כ הרב הגאון ר' יצחק אייזיק סאלאנים, וכששמע דבר זה חרה לו מאד ואמר בדרוש שלו, כי עתה נהודע באור הכתוב (וידע כי ג' דהיינו, לא יבא עמומי ומואבי בקהל ה' וגו') אשר שגר עליך את כלעם בן בעור וגו' לקללק, ולבאורא מה ענין זה לזה? אבל עתה הבנתי לדעת כי המשך הענין כך הוא, כי אם לא הי' עליהם רק חטא זה, על דבר אשר לא קדמו אהבם בלחם ובמים לא היו ראויים

ז.

מהאספים, מדוע לא נראה בו מימי הם? ויעירו כי בויחואר איך נראו המים רק אחר שתיכבדו, וישאל לו עוד איפה הם בני ישראל? ויאמר לו הנה כבר עברו, וישאלו לכה"פ להראות לו איפה הם המלריים הרודפים אותם, ויאמר לו הנה עדיין לא היגיעו עד הנה:

ז.א.

הלדיק, וכלו לו הצידה אשר הכין לו דרך, והוכרח להעביר העליית והתשילין שלו

אמרו על חסיד אחד, אשר הלך דרך רחוקה להקביל פני רבו

לכא-אל תמר-ה"י לריך מקדם לתן-
ערכון העלית והתפלגין שלו (כחיש רש"י)
ובעה"ע שם) כן מי-שרוה לכא אל-
הלדיק לריך מקדם לתן ערכון העלית
והתפלגין:

שלו להשיב אח-נפשו ויהי ככחו אל רבו
ויספר לו מכל התלחה אשר מלאהו
בדרך ויאמר לו בני! אל ירע לך, כי
על דבר זה כבר רמז דוד המלך ע"ה
בפסוק (תהלים צ"ב י"ג) צדיק כתמר
יפריח ר"ל כי כמו יהודה כחבר רלה

צב.

הדרך הרגיש-כאב בעלמותיו וחזר הביתה,
וע"כ הוכרחו הורי הנערה לדרש-אחר
רופא אחר, אח"כ שמע שמחה אוחה
הנערה, וקרא על עלמו מקרא זה שכתוב
(תהלים ס"א) אשרי מושביל אל-דל,
ואמרין (גירי-ט) ואין דל אל אחולה,
ולפי שמטריח א"ע חמיד לכא לעורה
בצר, וישכיל ויחזקן על כל חולס
לחלואו מן המצר, לכן ביום רעה ר"ל
ביום אשר הוקבע צו-להיות רעה
לפלונית בת פלונית ימלטתו ה' שלא
יהי הוא הרופא לרפאות אוחה:

בעת שמחלת האנפלוטנוז התפרסה
בעירנו ר"ל (בשנת עטר"ח)
ורבים מתו ממחלה הגיל, הגה מכל
החולים אשר דרכו בחצי הרב המופלא
הז' הרופא (לערך שתי מאות) לא
מתו אף אחד בחסד עליון, ביום אחד
שלחו אחיו לכא אלל נערה אחת אשר
חלתה לפתע פתאום על המחלה הזאת
ויפן כי חולים רבים היו אז בביתו אשר
דרכו לבטי מרפא, אחרי כי בשוד שעה
יבא שמה, ובעבור השעה יפן בהכרח
שלו (טאקסי קאר) לנסוע שמה, ובאמצע

צג.

כל אהין שבתורה כיון שהגיע לאח ה' -
אלקין תירא (דברים י"ד) פירש
(שנתיירא לרבות בוס דבר להשוותו למורא
המקום רש"י) כ"ו, עד שבא ר"ע ולמד
אח ה' אלקין תירא לרבות תלמידיו חכמים,
ומאחר שהאשים אלו-אינם מכבדים
להתייחס א"כ נוכל לטעות מהרבו של אח
שם-ה'ו אלקים מלבדו, ע"כ אומרים
בקול רם, למתן-דעת כל עמי הארץ, כי
ה' הוא אלקים ואין עוד:

שמעתי בשם הרב הנאון אשר
קראהו לו דער דאוקשעלער
עלוי, כי פ"א בהושע"ר החפלא בביהמ"ד
אשר כבדו בו התקפות לבעיני עמי
הארץ, ולא כבדו לה ויאמר אחר התפלה
כי מעתה נחודע לו מדוע נהנו העם
לקרא ולענות בקול רם אחת הפלת
הושענה למצן דעת כל עמי הארץ, כי
ה' הוא אלקים אין עוד, דמלין
במסכה (קידוש י"ז) שמעון העמסוני
ואחרי לה נחמיה העמסוני היה דורס

צד.

ידידו החריף ר' אברהם אלי' בארון כי-
לפי דעתי מקורו הוא ממה שנאמר בפרק
שה'

ער פתח העולם שאומרים, או
הושענה, או קין נעצער אחרי

(שם שמוק י"ב) והזה פלי וגוי באלכטו,
(לעיל ה' י"ז) ויתן על קרנות המזבח
סבב באצבעו:

(שה' מחזיר על הנרות) בשעת
הלקיחה, ולקח סלח הסתחתח, וסלח
חפניו (ויקרא פ"ו י"ב) ובשעת הנתינה
כחוב שם (שמוק י"ד) והזה באצבעו

זר.

לאל עליון הוציא לחם ויין? ולמדנו מזה
שהכחוב בל לספר לנו מזה גדולתו של
האלים הזה, כי הוא היה המליון מכל
אחיו הכהנים בזה, כי אף אמנם שהי'
בהן "און" הנעממר איז דאך נט
הנעממר "אעפ"כ הוא הוציא לחם עלמנו
מן הכלל, והוציא לחם ויין:

ואנבי שמעתי, כי המקור הוא
ממקרא בכתוב (בראשית י"ד ה)
ובלתי צדק כלך שלם, הוציא לחם
ויין, והוא בהן לאל עליון. ולבאור
נראה כי דברי הכתוב אינם מסודרים
כדלוי, בזה שהפסיק הפסוק וכתוב באלמט
יחוסו שהוציא לחם ויין, רק הי' לו
לכחוב, ומלתי נדק מלך שלם, והוא כהן

זו.

הגאון מיר אלי' שיק אביד דואנער
הדש (שילח מכות הדפוס ג"כ בעת
ההיא) ויאמר לו אביו אם יפלא בעיניך
כני סיבת הדבר, בעיני לא יפלא, והוא
מפני שקרא שם באורו שהדפוס לסמיה
ביזין יעקב, עין אליהו, ואמר חכמים
(כ"ס י"ד) עין תחת עין "בסוף":

אחרי הרב הג' ר' משה שפירא,
אביד מעיר וועקשנה הדפוס
כפרו פני משה, עלה לעיר סלאנים
לדרוש את שלום אביו הגאון ר' יצחק
אייזק אב"ד דשם, ובהן דבריו שהאונן
ר' משה שפירא הג"ל על דוע מזלו
שלא ימלא קונוס הרבה על ספרו,
כהקונים את העין יעקב שם באור

זו.

תמו קרירה ליה, ויען לו ויאמר, אמנם
כן! אך דע לך כי לי לא קרירא רק
לך, באשר כי הכוב ללבוש אדרת שער
בתקופת תמו. ע"כ אמרו חכמים,
חמרא בתקופת תמו קרירא ליה:

פ"א הי' קר בתקופת תמו, וילא
אחד בשוק מלובש באדרת שער,
פגעו בו חבירו ויתלוצץ עליו ויאמר,
סתה נודע לי איך נאמנו דברי חז"ל
שאמרו (שם ג') ההפרא אפילו בתקופת

זח.

יען שהקצ"ה יודע העמידות, וידע מראש
כי עליו להשיב לו כפלים כל אשר יקח
ממנו השטן, לכן אם נתן לו רבות
להמית גם השטן הי' לו להשיב שהי'
נשים

המעם מדוע נתן רשות לשטן
לכלות הרבות, ולהמית כל
כניו אשר לאויב, ולא נתן רבות להמית
את אשתו?

נשים וכהוב (נשים י"ז) לא תקום פעמים צרה :

צט.

בער מחבר אחד הביא לרב חכם אחד, שני באורים על כפר משלי ועל כפר חיוב, להככים עליהם, ויתן לו הסכמה על כפר חיוב אבל לא על כפר משלי, ושאלהו המחבר מדוע נהן היחרון לביאורו על כפר חיוב, ויחר

מבאורו על כפר משלי ? ויענהו ויאמר לו, הנה לחיוב היו לו ארוח רבות לכן יהי לו כח לישא ולכבול גם צרה זו, אבל שלמה שחי כל ימיו בענג ובנחת, למה לך למרר את חיו בביאורך זה :

ק.

שבוטתי לחות לבאר הכתוב בפי הבא (דברים כ"ז י"ג) כי הבלה לעשר וגו', ואמרת לפני ה' אלקיך וגו' לא עבדתי בסצותך [ר"ל במורד] ולא שבחתי [ר"ל בשוגג] באופן זה ראיתי במדרש (רבה עקב פירש ג' הו) מעשה בר' פנחס בן יאיר שהלך לעיר א' והיו עכברים אוכלים (התבואה) בתחומה של אותה העיר, אמר להם למי אין אתם ספרישים מעשרותיכם בראוי ? כו' (שם) היו מפרשים כראוי

לא היו העכברים אוכלים (התבואה), ערב איתם והלכו העכברים ולא נראו עוד, ואיתא (א"ת ספ"ח הוי"ה) ס"ר חמשה דברים ששכחין את התלמוד, האוכל ספח שאכל עכבר, כו' וזה שאמר לא עבדתי ממלכותי, כלומר שנתתי מעשר כראוי, וא"כ לא הי' שליטה לעכברים לאכול התבואה שלי, ולמנע ממני כח הזכרון, ועי"ז למדתי ולא שבחתי :

קא.

אצל הרב הגאון ר' יצחק אייזיק הערצאג אב"ד בעיר בעלזאסט, נכנס פ"א אללו מומר מסית (מיסיונר) ויען כי חשב בלבו כי יהודי הוא צרכהו בברכת שלום עליכם, ואחר אשר דבר עמו רגעים אחדים

הכיר בו כי מומר הוא. ויאמר לו הגאון, יסלח לי כבודו, כי טעיתי כאשר טעה אבינו יצחק אשר שמו בקרבי אך להיפך, כי הוא ראה לבדך לגוי (פשוט) וברך לישראל (יעקב) ואנכי רגיתי לבדך לישראל, וברכתי לגוי :

קב.

בברכת המון, ורחמים וחיים ושלום וכל טוב, ומכל טוב לעולם אל יהסרנו, שמעתי לבאר בדרך לחות ע"פ ספור התלמודא (העניית כיה) בר"ח ב"ד שנתחלה יהבו

ליה חד כרעי דפחורא דרהבא, ואחר דחוי בחלמא דכלהו לדיקי אכלי אפתורא דהלח כרעי ואיהו דהרתחן כרעי, בעא רחמי ושקלוה, ולכן חנו מבקשים ורחמים וחיים ושלום וכל טוב התן לנו

לעולם הבא אל יחשדנו:

לנו, ועם כל זה וסבל טוב האופן לנו

קג.

להם חף שאין לריבים לא להם ולא להורחם, רק מנצח המחלוקת אשר בין בני העיר, יבחר כל יד מורה הוראה בפ"ע למורה רוח לא השני, וע"כ כל זמן ששניהם חיים כל יד יחזיק לרב שלו להכעיס לא השני. אבל אם אחד מהם מת ואין רב מלד שנגד, הו ירפו את ידו ולא יחזיקו עוד להרב החי, וממילא זה גולה.

איתא במסכת (אבות פ"ט) שני ה"ח הדרין בעיר אחת, ואין נוחין זה לזה בהלכה אחד מה, ואחד גולה, ולחלוא קשה מודע יגלה השני אם אחד מה והמנעמה נעדרה? ועוד מודע יענש זה במיתה וזה בגלות ולא יהיה עונש שניהם שוה? ואמר לי הרעורעור קאהען סטאנעסער באשר לפעמים יקרה שדריס שני ת"ח (רבנים) בעיר אחת ואנשי העיר מחזיקים

קד.

לשתות ולהיות שנוח לב מחוך שאסור להם להורות ועפ"י עולים דברי רב יפה, מה שאמר, כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד, שזריבין להרחיק ח"ע מלשחית יין כדי שיהיו נכונים המיד להורות, וטוב לב משתה תמיד אלו בעלי המשנה, שהם יכולים לשתות תמיד ולשמח ח"ע מפני שבין כך ובין כך אסור להם להורות מחוך משנתן. שמעתי מהרב הדדשן ר' גרם ליפמאן ראש השוחטים בלונדון.

איתא (גמדרין ק) אמר ר' יורא אמר רב מ"ד (משלי י"ז) כל ימי עני רעים אלו בעלי תלמוד וטוב לב משתה תמיד, אלו בעלי משנה, מבואר ע"פ מאי דאמרין (גמדרין סיד) השנה רביעית יין אל יורה (ע) שבור אל יורה, ואמרין (פסח כ"ב) תנאין בב"י עולם, שבורין הלבב בתוך שגורן (רס"י, שמבלין העולם בהוראות טעות דכיון שאין יודעין טעם המשנה פעמים במדמין לה דבר שאינו דומה כ"י). נמצא שאלו הלומדים רק מבנה יוכלו

קה.

ממשה, רק מפני שהזכירו בדבריהן והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על הי' בעדת קרה מה שלא הי' ממין הטענה כי לא לריבין רק להזכיר, כי אין לו בן המו לנו אחזה בתוך אחי אבינו אלא ודאי לשחדו בדברים להזכירו באביהם לא הי' בין אלו שהיו מליצים על משה, ואמרין (אבות פ"ה) וסדר לא תקח בין

(במדבר כ"י) ותקרבה בגות צלפחד וגוי אבינו מת במדבר, והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על הי' בעדת קרה, כי בחטאו מה, ובנים לא היו לו, וגוי ויקרב משה את משפטם לפני ה' (עין סנהדרין ה) ואפשר לבאר ע"פ לוחם יטענה הקריב משה את משפטן לפני ה' לא מפני שה' נעלם ההלכה

הינן שחזר ממוקד, הלא חשילו שחזר
דברים נמי חסור כו', כי הא דשמואל
הוא עבר במזבח, אחא הוא גברא יב
ליה ידיה, היל מצי עבדתך? היל

דינא חית לי, היל פסולנא לך לדינא,
נמלא על כי בנות ללשד שחזר לו
בדברים היה פסול להו לדינא. לכן ויקרב
משא את משפטן לפני ה'. מהניל:

קו.

מורה, וזהו שאנו מחזירים עחשיל
ביודעים היינו זה שהגיע להוראה ואינו
מורה, ובלא יודעים, שלא הגיע להוראה
ומורה, שמעתי מפי אחי יחי' ששמע
בשם גדול אחד:

ע"ה שחטאנו לפניך ביודעים
ובלא יודעים, דליתא בחלמא
(כופה ב"ב) אמר ר"ה מ"ר כי רבים
חללים הפילה כו', זה הלמיד שלא
הגיע להוראה ומורה, ועלומים כל הרוגיה,
זה הלמיד שהגיע להוראה ואינו

קו.

ומפעלו הטובים לא ישתוו ע"י המהללים
כי אם המהלל הוא בעל מליץ ולו לשון
חלקות הוי יש לו כח להרחיב מפעלי
האיש הישר או הנדבן, ואם לשונו לשון
עלנים, ואינו בעל דברים הוי עליו לקצר
במהללו, וזהו שאמר ואיש לפי מהללו
כלומר לפי מה המהלל אותו:

מצרף לבקף, ובור לוהבי, ואיש לפי
מהללו (פסלי כ"ז ב"א) הבחור
לזה שמעתי מידי הירא וחדד לדבר
ה' כו' מה"ו יוסף ב"רין שאמר ע"ד
נחות, כי אם ירלה אדם לבחן כסף אין
הבדל בחיזה מלרף ישים הכסף כי מכל
מלרף ומלרף יוליא הסיגים בזה, וכן
מבור הזהב, אבל גדלות מעשי האיש

קח.

עברי מחזיו נהן לו מחנה הגוה יומר,
וכאשר נודע זה לרמאי אינו יהודי כחש בו
ואמר כי יהודי הוא, וכאשר נתגלה
זה לאחי קרא על עלמו המקרא הזה
ויבחו אויבך לך (דברים ל"ג ב"ב):

בעת שאחי דקני' וויגאדער למד
חכמת הרפואה בעיר האללא
במדינת אשכנז, והבנסתו הי' הו מעט,
עכ"ו פרש כפו לעני וסחד מכספו גם
לאינו יהודי, אבל אם בא אליו איש

קמ.

וויגאדער ששמע בנעריו לבאר ע"ד נחות
ע"פ הכתוב (תהלים ס"ב ס"ו) צדק ומשפט
מבון כסאך, נמלאו שהכסא של הקב"ה
הוכן על צדק ומשפט, וקיום הכסא הוא
על ידיהם, ולכן אם לא יעשה צדק ומשפט
לא יהקיים הכסא ולא יוכן לישב עליו
וע"כ אמר משד עניים מאנקת אביונים
עתה

במסכת (פנהדרין ז"י) אמר רב
שמואל בר נחמני אמר
ר' יונתן כל דין וכו' שאינו דין דין
אמר לאשתי, גורם לשכינה שתחלק
מישראל, שנאמר (תהלים י"ב) משר
עניים מאנקת אביונים עתה אקים יאמר
ה' בחר לזה שטעתי מחזי דקני'

ענה הקוס (תכסה) יאמר ה' :

ק.

נוטריקון מדוע אתו קורין לגואל
העמיד לבא בשם משיח?
שמוערי שהוא נוטריקון והוא עיפ
החלמודא דמוסי (פנהדרין י"ח) ומה ישמו
(כל הגואל?) דבי שילה אמרי שילה
שמו כו', דבי ינאי אמרי ינון שמו כו',
דבי ר' חנינא אמרי חנינא שמו כו',
וי"א מנחם שמו כו', וע"כ אתו קוראין
לו בשם משיח שבו נכללים כל השמות
האלו, מנחם שילה, ינון חנינא :

תם ונשלם ספר דברי חכמים.

הכולל בו יותר ממאה פתגמים.